

kép, mint »idegen« emberek, tájak és népek fényképe (vagy inkább festménye), és mégis valós; kétszeresen az: tudományos és művészi hitele van! Péter László barátom — nálam jóval buzgóbb és alaposabb ismertető és bíráló — tréfás-dérűs-pedáns szokása, hogy minden Ortutay-kötetet a válogatás szempontjai és sok más oldalról is mérlegre tesz és helyette még jobb megoldást talál. Én azonban úgy vagyok vele, hogy nem éppen ezek és így fejezik-e ki legjobban Ortutay Gyula objektivitásában is szubjektív (vagyis elképzelt), szubjektívitásában is objektív (vagyis valóságstiszteelő) egyéniségét?! Utólag mindnyájan okosabbak lehetünk, én

inkább azt irigylem, hogy »menet közben« minden ilyen jól sikerült. (De jó lett volna csak ennyit tévedni!)

Még egyet — talán csak néhányunknak, dél-alföldi, észak-bácskai szülötteknek fontos —: Szabadka és Szeged a két kiröppenő és egyben meghatározó város, sokunk szépséges szerelmei, »akikhez« Ortutay Gyula sem lett soha hűtlen, pedig az értől (vagy tótól) ő is eljutott néhányszor már a nagy óceánokig. Mozgékony, tettekre, valóságsszerető és valóságalkító viharsarki szülötteinknek egyik jellemző típusa ő, akinek jó tulajdonságaiban idevaló népünk magára ismerhet.

KATONA BÉLA

HŰSÉG ÉS HITVALLÁS

SÜTŐ ANDRÁS: *Istenek és falovacskák*.
Kriterion, Bukarest, 1973.

Sütő András neve néhány éve lett népszerű olvasóközönségünk körében. Az *Anyám könnyű álmot ígér* írója ma egyike a legismertebbeknek, és nemcsak szűkebb hazájában, Erdélyben.

Nemrég jelent meg *Istenek és falovacskák* c. könyve. A kötetben található írásokat így jelzi: esszék, újabb úti tündéresetek. Kezdhetnénk az új mű méltatását e felől a műfaji meghatározás felől, sokkal izgalmasabbnak tartjuk azonban, ha a könyv közepe felé található írói beszélgetés címével indítunk.

Mi dolgunk a világon? — teszi fel az írónak Hajdú Győző a kérdést. A kérdés általános érvényű, koron és tájakon át ível, öregek és fiatalok, munkások és értelmiségiek száján hangzik fel minden időben. S keresték is rá a feleletet, mert nincs ember, nincs művész, akit ez ne érdekelne. Hogy csak nagy írókat idézzünk: Vörösmarty, Petőfi, Madách, Goethe és Tolsztoj, József Attila és Majakovszkij, de még sokan mások is megfogalmazták és fogalmazzák a létünk értelmét kutató, vallató kérdéseket.

Ebben az esetben íróról, művészről van szó, tehát a válasz is izgalmas: »... mert valahányszor fehér papír elé ülünk, annyiszor vizsgálunk és felelünk arra, hogy mi dolgunk a világon?«... Így kérdez Hajdú Győző, és a felelet rá:

«... úgy cselekedjünk, hogy megmaradjunk.»

És érezzük a könyvből, hogy Sütő András következetes hűséggel vallja: szülőföldünk csak egy van, de iránta rengeteg a kötelességünk. Ezzel a kötéssel is adósságot kíván törleszteni, amikor a közelmúlt emlékeit idézi Tamási Áronnal kapcsolatban, akit mesterének vall, de akit nem utánoz a szó egyszerű értelmében, hanem akinek írói útján halad tovább, helyesebben tovább építi egy megváltozott szabadabb világban, szocialista emberséggel, humanista hitvallással, újból elkötelezve magát az irányzatos irodalomnak.

Ami az *Arcképvázlatok* első fejezetében Tamásiról elmond, az rá is ugyanúgy illik: »... azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne... Szembenézni az új

történelmi viszonyokkal és önma-
gunkkal.»

Tamási után Kemény Zsigmond-
nak, egyik méltatlanul elhanyagolt
nagy regényíróknak emlékét idézi.
A törlésztés itt két irányban halad,
figyelmeztet az elfeledett nagyságra:
»... hogy valamiképpen előmoz-
dítsam Kemény Zsigmond emléké-
nek ápolását«... ugyanakkor a zse-
mik sorsát is elének tárja. Kemény
ismerte saját képességeit, műveltsé-
gének értékét és a kort, amely ad-
dig fojtogatta, amíg nem végzett ve-
le. »Mint regényírót még éltében el-
felejtették.« A sok csalódás, az áb-
rándok teljes csődje a magányba, s
végül az örületbe kergette.

Sütő András igyekszik olyan ösz-
szefoglalót adni Kemény értékeiről,
hogy abba beleférjen mind a polgá-
ri irodalomtörténet nagyjainak
(Gyulai, Péterfy, Horváth János),
mind a marxista irodalmi értéke-
lésnek több lényeges gondolata. Ezt
bővíti, ezt teszi teljesebbé a saját
szép mondatával: »S amiként a gyö-
kér a lombot szolgálja, a történel-
mi múlt is a jelen érdekében ontja
súlyos tanulságait. Kemény Janus-
arca (...) egyidejűleg előre és há-
tra tekint, de léptét a korszellemhez,
a haladás igényeihez igazítja, bizo-
nyos lévén afelől, hogy vissza már
nem vezet út. Múltidézése mentes
mindenfajta nosztalgiaától.«

Ezzel a visszaemlékezéssel tanít
bennünket, magyarokat egy fontos
tételre: tanuljuk meg az életet em-
berségközpontúan szemlélni, ne ma-
gyarságközpontúan, mint ahogy ezt
tették elődeink századokon át. S
mondjuk itt ki az ebből kívánczó
következtetést: minden nemzet
annyit ér, amennyire más népek
értékeit becsülni tudja, s nem any-
nyit, amennyire önmagát dicséri.

Akikre Sütő felfigyel ebben a
fejezetben, azokról ugyanúgy, mint
rőla, az derül ki, hogy a valóság
szeretete, az igazság hirdetése, a
néphez, a jövőhöz való hűség, elkö-
telezettség a jellemzőjük. Tamásit
és Keményt, a regényírókat ugyan-
úgy, mint Nagy Imrét, a festőt ez
a közös hitvallás kapcsolja össze.

Nagy Imre és Zsögöd, a művész
tusculanuma úgy elevenednek meg
előttünk, mint ahogy a festő tanít
meg látni, aki színeivel zuzmarás
télidőben is tud tavaszt »varázsol-
ni.«

»Ha én azt mondanám, hogy nem
látok el a tavaszig, letenném az
ecsetet« — mondja Nagy Imre. Sütő
a továbbiakban így summázza
véleményét alkotásairól: »... aki az
életet keresi oly fáradhatatlanul,
mint ő, annak stílusa, egyénisége,
utánozhatatlan hangja is oly észre-
vétlenül alakul ki, ahogyan a virág
nyeri el színét a föld tápláló ned-
veitől.

Az ő állandó mondandója a vi-
lágról: annak a népek mindenna-
pi küszködése, amelyből vétetett.«

Az *Istenek és falovacskák* nem
egy írásából Sütő András életéről,
írói fejlődéséről is sok mindent
megtudunk. Tamási Árontól Gaál
Gáborig, a Korunk nagy tudású
szerkesztőjéig, kik segítettek előbb-
rejutását. Nagy István és Asztalos
István társaságában járta Erdélyt,
tartották az irodalmi eseteket, ame-
lyeken ő eleinte csak a »nagyok«
könyveit árusította. Olykor az anek-
dota modorában elevenedik meg éle-
tének egy részlete. Nagy Istvánnak
nem merte eleinte bevallani, hogy
milyen célokat melenget magában,
hogy maga is szerelmese lett már a
tollnak, ezért kapta biztatásul egy
alkalommal ezt a mondatot: »Jó
könyvkereskedő lehetne magából,
fiatalember.«

Emlékezik a Falvak Népe szer-
kesztőségében eltelt időszakra, meg-
idézi Thomas Mann emberségét
ugyanúgy, mint Szabó Pál írói és
emberi példamutatását. Ír Balogh
Edgárról, majd a fiatalon elhunyt
román költőről, Nicolae Tauturól,
»a román nép s az együtt élő nem-
zetiségek őszinte testvériségének
egyik legrokonszenvesebb képvisé-
lőjéről.«

A kötet egyik legérdekesebb írása
a címadó *Istenek és falovacskák*,
ez is beszélgetés, de Huszár Sándor-
ral. Itt egy állandóan vitatott kér-
dés kerül előtérbe: mitől lesz valaki
modern művész. El kell-e mennünk
ezért inaskodni az egzisztencialis-
tákhöz vagy Tristan Tzarához, a da-
da (falovacská) izmusának megte-
remtőjéhez?

Kitörni akarunk-e mi irodalmi
síkon valamerre, avagy *betörni* va-
lakihez, valami miatt?

Sütő válasza: »... fölkurjant-
hatunk időnként, hogy betörtünk
Európába — miközben az öreg föld-
rész a füle botját sem mozgatja —,
attól még nem leszünk korszerűek.

Saját földünkbe kell markolnunk, ha beletörük is a körmünk.

A banális realizmus eszközei elavultak. Az újítás igénye általános és jogosult; ami jogtalan: a pusztábecsvágy, a bukfenc, az öncélú formabontás, amikor a szerző pontosan tudja, hogy mit *nem* akar, de fogalma sincs arról: mit akar. Nézz csak körül: van ilyen.«

Így, ilyen böhmören, világosan fogalmaz Sütő.

Az írói hitvallás, elkötelezettség, feladatvállalás problémái mellett sok jeles román író nevével is találkozunk. Ezek vagy műveikkel hatottak Sütőre, vagy barátságukkal segítettek elő írói érlelődését. A sok szerzőtárs közül ragadjunk ki néhányat: Ion Creangát, Ion Alexandrut, vagy Petőfi lelkes román fordítóját, Eugen Jebeleanut, akik a közös bölcsőhely más anyanyelvű, de

közös jövőért küzdő alkotóművészei. A róluk szóló emlékezésben is felhangzik H. Gy. kérdése: »Miként fogalmaznád meg — a magad számára — a testvériség írói-művészi szolgálatának örömét? Sütő válasza: »Mint minden tisztességes szándéknak és munkának, ennek is öröme van: a jó lelkiismereté.«

Sok tanulást vonhatunk le ebből a könyvből. Számos értékes gondolatot nem foglalkozhatunk, hisz a könyvismertető erre nem is vállalkozhat. Azt azonban megállapíthatjuk, hogy az elején feltett kérdés nem maradt megválaszolatlan. Az olvasó azzal a jó érzéssel teszi le a könyvet, hogy ismeretei gyarapodtak, tanult és tapasztalt, bepillantott a romániai magyar írók életébe, alkotóműhelyébe. Esetleg felébred benne a vágy, hogy az említett írókkal meg is ismerkedjen, meggyőződjön Sütő András igazáról, vagy vitába szálljon vele.

CSETEI MÁRIA

A MŰVÉSZETRŐL — TUDOMÁNYOSAN

Művészetpszichológia. Válogatta és szerkesztette: Halász László.
Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1973.

Egy pszichológiai mű bemutatása elsősorban tudományos folyóiratokban, vagy legalábbis a lapok tudományos rovataiba kívánkozik. A *Művészetpszichológia*, ez a Halász László válogatásában megjelent tanulmánykötet kivételt képez. Olyan írásokat tartalmaz ugyanis, amelyek a szakemberek érdeklődésén kívül méltán számíthatnak a művészettel, elsősorban az irodalommal és a képzőművészettel foglalkozó érdeklődésére is. A válogatás sokrétűsége folytán a kötet mind a művészetek aktív művelőinek, mind a műalkotások élvezőinek érdekes olvasmányává válhat még akkor is, ha némelyik tanulmány bizonyos előzetes pszichológiai ismereteket feltételez. Ez főleg az empirikus kutatások eredményeit ismertető tanulmányok kutatásmódszertani aspektusaira vonatkozik. Véleményünk szerint az olvasói figyelemnek a módszerről

a vizsgálat eredményeire és a konkrét lúziókra való áttevődésével ez a nehézség könnyen leküzdhető, úgy, hogy az olvasmányok éppoly intellektuális élményt nyújthatnak a metodológiában kevésbé jártas olvasónak, mint e terület szűkebb értelemben vett szakemberének.

A Gondolat Könyvkiadónak nem ez az első ilyen jellegű kiadványa. (Eddig megjelent a *Pszichofiziológia*, *Behaviorizmus*, *A pszichoanalízis és modern irányzatai*, *Szociálpszichológia*.) Mint az előbbieknél, a *Művészetpszichológia* esetében is bevezető tanulmány hozza közelebb a közreadott tanulmányokat az olvasóhoz. Halász László tanulmánya nemcsak hogy megértésbeli eligazítást nyújt, hanem nagymértékben hozzájárul egy aktív olvasói beállítódás kialakításához, fokozva ezáltal az olvasó érdeklődését és az odafigyelés éberségét. A bevezető ta-